

S schéma

M mapa

11 Vesmír

(Vít Haškovec)

Vývoj v raném vesmíru 12

Teorie Velkého třesku 14

Co je vakuum? 15

Vakuum a „inflace“ 16

Mohl vesmír vzniknout z *ničeho*? 17

Věčné multiversum? 18

Mléčná dráha **S** 19

Hvězdy 20

Vznik a vývoj hvězd 20

Hvězdy – továrny na výrobu prvků **S** 22

Zastoupení prvků ve vesmíru 22

Hnědí trpaslíci 23

Planety 23

Vznik Sluneční soustavy 24

Jak vznikl Měsíc 26

Rostoucí míra složitosti ve vesmíru **S** 28

29 Země a život

(Marcela Borgesová, Vít Haškovec, Martin Košťák,
Dana Oliveriová, Jaroslav Synek)

Co je to život? 30

Proteiny (= bílkoviny = polypeptidy) 31

Nukleové kyseliny (RNA, DNA) 32

Vznik života 34

Genetický kód a aparát pro syntézu bílkovin 37

Ribozom **S** 37

Vývoj života na Zemi 41

Raný život – prokaryoti 41

Prahory a starohory **S** 42

Proč vznikla fotosyntéza? 44

Eukaryoti 44

Co bylo příčinou vzniku pohlavního rozmnožování? 45

Složení atmosféry a průměrná globální teplota **S** 46

Doba superledová 48

Ediakaři – nezdařený evoluční pokus? 48

Kambrická evoluční exploze 49

Kambrium **S** 50

Jak vznikli strunatci? 53

Ordovik S 54

Velké vymírání na konci ordoviku 56

Silur S 57

Boj o přežití v prvohorních oceánech 60

Devon S 61

Co bylo příčinou výstupu obratlovců na souš? 61

Obsah kyslíku v pozemské atmosféře S 64

Karbon S 65

Co vedlo ke vzniku a rozrůznění plazů? 68

Evoluční větvení plazů S 69

Perm S 70

Vznik savců 72

Konec permu – největší katastrofa v dějinách života 73

Trias S 74

Jura S 77

Ptáci nebo dinosaurů? 80

Konec dinosaurů 81

Křída S 82

Kenozoikum – třetihory a čtvrtohory 84

Žraloci – dokonalý výtvar evoluce 85

Paleogén S 86

Neogén S 88

Evoluce vyšších primátů S 91

Čtvrtohory S 92

Mravenci – příští vládci Země? 94

Existence druhů 95

Blízká budoucnost S 96

Vzdálená budoucnost S 98

Daleká budoucnost S 100

Proč vzniká zemětřesení a sopečná činnost? S 102

Člověk v číslech 104

105 Dějiny lidstva

(Vít Haškovec, Ivan Ryčovský)

Homo sapiens osidluje svět 105

Cesta na sever – do Evropy a na Sibiř 106

Čína a Japonsko 108

Šíření druhu Homo sapiens **M** 109

Amerika **110**

Původ jazyků – velké jazykové rodiny a nadrodiny 111

Hlavní jazykové rodiny světa **M** 112

Nadrodiny jazyků **S** 116

Indoevropské jazyky **S** 118

Neolitická revoluce **123**

Chronologický přehled

Pravěk [od 5 mil. př. n. l.] **124**

Starověk [od 3999 př. n. l.] **129**

Starověká revoluce **130**

Počátky civilizace **M** 131

Antická revoluce **146**

Starověké říše **M** 147

Středověk [od 451] **157**

Vývoj světové populace za poslední tři tisíce let **S** 164

Velké říše kolem r. 800 **M** 165

Vládci stepí **182**

Mongolové **S** 183

Černá smrt **S** 184

Novověk [od 1476] **193**

Zrod nových velmocí **M** 202

Osmané a Mughalové **M** 203

Třicetiletá válka [1616–1648] **208**

Války o rakouské dědictví a sedmiletá válka [1740–1763] **220**

Sedmiletá válka **M** 222

Spojené státy a Rusko **M** 223

Francouzská revoluce, revoluční války a napoleonské války **230**

Revoluce 1848–1849 **238**

Koloniální impéria **M** 250

Epocha kolonialismu **M** 251

První světová válka [1914–1918] **260**

Druhá světová válka [1939–1945] **276**

Druhá světová válka **M** 280

Východní blok **M** 281

Slovníček cizích výrazů a odborných pojmů **330**

307 Kultura – umění, filozofie, náboženství

(Vít Haškovec, Ondřej Müller, Irena Tatičková)

Proměny paradigmat a velké duchovní syntézy **S** 307

Chronologický přehled

Pravěk [od 30 000 př. n. l.] 308

Neolit [od 11 999 př. n. l.] 311

Starověk [od 4399 př. n. l.] 313

Antika [od 1099 př. n. l.] 317

Středověk [od 471] 325

Renesance [od 1361] 332

Baroko a osvícenství [od 1615] 341

Tisíciletý vývoj umění **S** 356

Moderní umělecké směry **S** 357

19. století [od 1810] 358

20. století [od 1903] 367

381 Věda a technika

(Tomáš Gráf, Vít Haškovec, Petr Klusoň,
Ondřej Müller)

Dynamika vědecko-technického vývoje 381

Vývojová křivka pokroku **S**

Chronologický přehled

První pokus o průlom [od 1280] 386

Počátek revoluce [od 1520] 387

Vědecká revoluce [od 1590] 389

Průmyslová revoluce [od 1765] 394

Elektromagnetická revoluce [od 1856] 399

Kvantová revoluce [od 1925] 405